

La memòria de la llengua

quaderndelesidees.press/la-memoria-de-la-llengua/

March 23, 2019

Todo sería más fácil si mamá no fuera mamá. Així començava la meua darrera novel·la, la qual havia decidit escriure en català, malgrat la primera frase, que al meu cap, de feia dies, ressonava en castellà. El primer entrebanc que vaig trobar amb aquell començament era el *mamá*, que volia traduir per *mare*, però que no era ben bé això. Amb aquell *mare* perdia l'oralitat i el personalisme que aconseguia amb *mamá*. Vint pàgines més tard, vaig prendre la decisió de passar tota la novel·la a tercera persona, i així és com va començar a fluir la història, que feia dies que avançava amb dificultats.

En conversa amb l'Eva Piquer, vaig ser conscient que el català més quotidià, més proper, se m'havia instal·lat a casa però encara no a la literatura, i per això feia el salt. Ja sabia ben bé quina era la meua metodologia per escriure en castellà, i tot allò que havia après després de quatre novel·les, molts contes i incomputables articles, de cop, ja no era aplicable als textos en català. Tenia el bagatge, cert, però havia de tornar a començar en molts aspectes. Per exemple, el de trobar la primera frase d'una novel·la tot pensant... i que em sortís en català. El pas més important va ser, sens dubte, deixar de trobar les frases en castellà i escriure-les en català, és a dir, començar a trobar totes les frases directament en català, al cap, i no haver de buscar una traducció immediata, amb la rapidesa dels bilingües.

Per això, quan sis mesos després de la seva publicació vaig traduir-me a mi mateixa al castellà, vaig haver de tornar a començar. Aquelles frases que havia pensat en castellà i escrit en català, de cop ja no tenien sentit en la seva llengua —pensada, si més no— original. Les paraules, els escenaris i l'ambient emocional de les històries que explico són diferents en funció de la llengua de creació. Ho dic bé: llengua de creació. Perquè no és el mateix traduir-me a mi mateixa que fer néixer les històries directament en una de les dues llengües. Sense adonar-me'n, quan començo en català, ja estic descartant totes aquelles paraules castellanques que formen part de la meua vida, i descartant aquelles paraules, descarto una memòria i un estat d'ànim.

Foto (superior i capçalera): *Casa de la besàvia de la Jenn Díaz.*

Soc, però, la mateixa persona. I els meus llibres responen a les mateixes preguntes. Les històries estan connectades. I, malgrat tot, jo sento que triant una de les meves dues llengües, hi ha uns records que canvien i, per aquest motiu, això modifica la meva escriptura. Modifica el personatge, l'entorn, l'època, la referència. Ho modifica subtilment tot, i dins meu hi ha una connexió diferent que és, probablement, imperceptible a ulls d'un lector que pugui llegir tant en català com en castellà les meves novel·les.

Ho faré més fàcil: quan vaig escriure *Es un decir*, per exemple, la veu de la meva àvia em ressonava dins quan feia parlar —en un monòleg inspirat en *Cinco horas con Mario*— l'àvia de la història. En canvi, quan a *Mare i filla* les dues cunyades passegen pel jardí —un amor literari pels jardins heretat de Mercè Rodoreda—, em ressona la veu de la meva sogra. Dos referents: àvia i sogra. Dues tradicions: Delibes i Rodoreda. I d'aquesta barreja neix aquesta dicotomia dels qui vivim i escrivim en dues llengües. Els matisos són gairebé insignificants, però inclinen la història cap a una banda o cap a una altra, cap a uns records d'infantesa a Extremadura o històries familiars a Sant Andreu de la Barca. Gaite o Roig. Poble o colònia. Riu o mar. Calor o xafogor.

Triar de nou les paraules, un cop ja les he pensat en català o en castellà, és potser la feina més feixuga. Perquè, com deia, crear directament en una de les dues llengües és ben diferent de traduir-me a mi mateixa, i perquè triant una de les dues llengües, trio —amb ella— tota la càrrega emocional i de records que les acompanya. El repte, doncs, és com entomaré les properes novel·les: treballar les històries en català i castellà de forma simultània, per mirar de no triar una sola memòria, i veure els personatges en tota la seva possible dimensió, que és, en definitiva, la dimensió dels meus records i la meva experiència personal. Ja no em neguiteja no poder traduir *mena* per *tipo*, perquè tinc la possibilitat d'utilitzar els dos mots.

Jenn Díaz

Jenn Díaz

Va estudiar filologia hispànica i treballa com a traductora i redactora, a més de novel·lista. Va publicar la primera novel·la als 22 anys, amb influències d'Ana María Matute, Carmen Martín Gaité, Miguel Delibes, José Donoso o García Márquez. L'obra va ser traduïda a l'italià per Edizioni La Linea. Col·labora en [...]

Llegir més

